

Kuruluş ve Araştırma Dönemi (1955-1970)

1955 — Türkiye'nin nükleer serüveni, 1955 yılında 'Atom Enerjisinin Barışçıl Amaçlarla Kullanılması' amacıyla toplanan 1.Cenevre Konferansından sonra ABD ile atom enerjisinin "barışçıl amaçlarla" kullanımını öngören bir işbirliği anlaşmasının imzalanmasıyla başladı. Dönemin "Atoms for Peace" iklimi, henüz elektrik üretmeyi değil, öncelikle bilimsel ve teknik bir altyapıyı hedefliyordu.

1956 — Bu girişimin ilk kurumsal karşılığı olarak 27 Ağustos 1956'da çıkarılan 6821 sayılı Kanun'la, Başbakanlığa bağlı olarak Ankara'da Atom Enerjisi Komisyonu Genel Sekreterliği kuruldu. Aynı yıl devlet bütçesine bir araştırma reaktörü için ödenek konuldu ve Küçükçekmece Gölü kenarındaki arazi bu amaçla ayrıldı. Bu hamle Türkiye'nin nükleer kurumsal yolculuğunun başlangıç noktası sayılır.

1957 — Türkiye, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın (IAEA) tüzüğünü onaylayarak Ajans'a üye olan ilk ülke grubunda yer aldı; böylece uluslararası nükleer dizaynın da erken bir parçası olundu.

1958 — Atom Enerjisi Komisyonu, Küçükçekmece'de havuz tipi bir araştırma reaktörü kurulması kararını aldı. Bir yıl sonra temeli atılan bu tesis, ülkenin ilk nükleer kuruluşu olacak ve 1960'ta Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi (ÇNAEM) adını alacaktı.

1962 — Çekmece'deki 1 MW gücündeki TR-1 araştırma reaktörünün Cumhurbaşkanı'nın katılımıyla açılışı yapıldı. Türkiye'de ilk kez fiilen nükleer araştırma yürütebilen bir tesis oldu ancak buradaki amaç elektrik üretmek değil, bilgi ve deneyim edinmektir.

1966-1970 — Elektrik üretimi amaçlı bir nükleer santral fikri ilk kez bu yıllarda somutlaştı. Yürütülen etütlerin sonunda hazırlanan "Yer Raporu", lisanslama otoritesi konumundaki Atom Enerjisi Komisyonu'na sunuldu; santral arayışı böylece resmî bir zemine taşındı.

1967 — Ankara Nükleer Araştırma Merkezi (ANAEM) faaliyete geçti.

İlk Santral Girişimleri Dönemi (1970-2000)

1970'ler — Elektrik üretme hedefi bu dönemde kurumsallaştı: TEK (Türkiye Elektrik Kurumu) bünyesinde bir Nükleer Santraller Dairesi Başkanlığı oluşturuldu ve santral kurma çalışmaları buradan yürütülmeye başlandı.

1976 — Bu çalışmaların en kalıcı sonucu, Akkuyu sahasına "yer lisansı" verilmesi oldu. Bugün üzerinde santralin yükseldiği saha, tam da bu tarihte, yani yarım yüzyıl önce lisanslandı.

1979 — ANAEM bünyesinde Nükleer Tarım Merkezi kuruldu.

1980 — Türkiye, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'nı (NPT) imzalayıp onayladı; nükleer silah üretmeyeceğini ve bu silahların yayılmasına aracı olmayacağını taahhüt etti. Bu adım, ülkenin nükleer programının barışçıl niteliğini uluslararası düzeyde çerçeveledi.

1981 — Lalahan Hayvan Sağlığı Nükleer Araştırma Enstitüsü kuruldu.

1982 — 9 Temmuz 1982'de çıkarılan 2690 sayılı Kanun'la Atom Enerjisi Komisyonu yeniden yapılandırılarak Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) adını aldı ve doğrudan Başbakan'a bağlandı. Kurum, onlarca yıl boyunca Türkiye'de nükleer ve radyasyon politikalarının merkezinde yer alacaktı.

1984 — Çekmece'de, TR-1'in beş katı güçteki 5 MW'lık TR-2 reaktörü devreye girdi; araştırma kapasitesi belirgin biçimde arttı.

1988 — Buna karşılık elektrik üretimi hedefi bir türlü hayata geçmedi. Bu yıl TEK Nükleer Santraller Dairesi Başkanlığı kapatıldı ve santral fikri bir süreliğine askıya alındı.

1992-2000 — 1992'de TEK'in dünyadaki başlıca üreticilere davet mektubu göndermesiyle Akkuyu için ihale süreci yeniden başladı; ancak bu süreç de 2000 yılında iptal edildi. İhale açık kapanan, başlayıp duran bu uzun arayış, Türkiye'nin nükleerle ilişkisinin en belirgin özelliği olarak kayda geçti.

1999 — Nükleer Tarım Merkezi yeniden yapılandırıldı ve Sarayköy'de Ankara Nükleer Tarım ve Hayvancılık Araştırma Merkezi (ANTHAM) içinde faaliyetlerini sürdürdü. Lalahan Hayvan Sağlığı Nükleer Araştırma Enstitüsü 1999 yılından itibaren Sarayköy'de ANTHAM içinde faaliyet göstermeye başladı.

Piyasalaşma Dönemi (2001–2017)

2001 — Enerji alanının yeniden düzenlendiği bu yılda, 4628 sayılı Kanun’la Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) kuruldu. EPDK, elektrik piyasasının düzenleyicisi ve üretim lisanslarının vericisi olarak, sonraki nükleer sürecin de kilit kurumlarından biri hâline geldi.

2005 — TAEK bünyesindeki ANAEM ve ANTHAM Bakanlar Kurulunun 13/06/2005 tarihli kararının 01/07/2005 tarihinde 25862 sayılı Resmi Gazetede yayınlanması ile birleştirilerek Sarayköy Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi (SANAEM) adı ile yeniden kuruldu.

2007 — 5710 sayılı Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun çıkarıldı. Bugünkü santralin dayandığı hukuki çerçeve, alım garantisi ve işletme modeli bu kanunla şekillendi.

2010 — Bu zemin üzerinde, 12 Mayıs 2010’da Türkiye ile Rusya arasında Akkuyu için hükümetler arası anlaşma imzalandı (Resmî Gazete: 6 Ekim 2010). Santral, yap-sahip ol-işlet modeliyle Rus devlet şirketi Rosatom’a bırakıldı; kısa süre sonra projeyi yürütecek Akkuyu Nükleer A.Ş. kuruldu. Türkiye’nin nükleer tarihinde ilk kez, bir santral fikirden sözleşmeye dönüştü.

2017 — EPDK, 15 Haziran 2017’de Akkuyu’ya 49 yıllık üretim lisansını verdi; proje resmî olarak üretim aşamasının kapısına geldi.

Düzenleyici Dönem (2018–2022)

2018 — Nükleeri bağımsız biçimde düzenleyip denetleyecek ayrı bir kurumsal yapı ancak bu tarihte oluştu. 2 Temmuz 2018 tarihli 702 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’yle, düzenleyici ve denetleyici yetkiyi araştırma faaliyetlerinden ayıran Nükleer Düzenleme Kurumu (NDK) ile kuruma teknik destek sağlayacak NÜTED (Nükleer Teknik Destek A.Ş.) kuruldu. Bu ayırım, AB İlerleme Raporları ve UAEA misyon raporlarının uzun süredir talep ettiği bir adımdı.

2018 yılı itibarıyla kurumun organizasyon yapısı yeniden şekillendirildi. SANAEM, Radyasyon ve Hızlandırıcı Teknolojileri Dairesi Başkanlığı (RHTD) ve ÇNAEM ise sırasıyla Teknoloji Geliştirme Dairesi (TGD) ve Radyoaktif Atık Yönetimi Dairesi (RAYD) olarak yapılandırıldı.

2020 — 28 Mart 2020 tarihli 57 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’yle TAEK, Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü ve Nadir Toprak Elementleri Araştırma Enstitüsü birleştirilerek Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu (TENMAK) çatısı altında toplandı; TAEK adı sona erdi ve araştırma işlevi TENMAK’a geçti. Ankara’da bulunan RHTD Başkanlığı ve İstanbul’da bulunan TGD Başkanlığı Nükleer Enerji Araştırma Enstitüsü Başkanlığı (NÜKEN) olarak yeniden yapılandırıldı.

2022 — Yürürlüğe giren 7381 sayılı Nükleer Düzenleme Kanunu, NDK’ye kanuni dayanağını kazandırdı. Aynı yılın sonunda Anayasa Mahkemesi 702 sayılı KHK’yi iptal etse de, bu kanun kurumun sürekliliğini güvenceye aldı. Böylece yarım yüzyılı aşan bir yolculuğun ardından, Türkiye’de nükleerin düzenlenmesi yasal bir zemine oturmuş oldu.

Kaynaklar

- 1- 6821 sayılı Atom Enerjisi Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun (Kabul: 27/8/1956).
- 2- 2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Kanunu (Kabul: 9/7/1982).
- 3- 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (Kabul: 20/2/2001; Resmî Gazete: 3/3/2001, sayı 24335 Mükerrer).
- 4- 5710 sayılı Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun (Resmî Gazete: 21.11.2007 Sayı: 26707)
- 5- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Akkuyu Sahası’nda Bir Nükleer Güç Santralının Tesisine ve İşletimine Dair İşbirliği Anlaşması (İmza: 12/5/2010; Resmî Gazete: 6/10/2010).

- 6- 702 sayılı Nükleer Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (Kabul: 2/7/2018; Resmî Gazete: 9/7/2018, sayı 30473 Mükerrer)
- 7- 57 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi - TENMAK’ın kuruluşu (Resmî Gazete: 28/3/2020, sayı 31082)
- 8- 7381 sayılı Nükleer Düzenleme Kanunu (2022; yürürlük: 8/3/2022).
- 9- TENMAK (tenmak.gov.tr)
- 10- Nükleer Düzenleme Kurumu (ndk.gov.tr)
- 11- EPDK (epdk.gov.tr)